

Oponentský posudek na disertační práci

název práce: **Otto Neurath a komunikace v umělých jazykových znacích**

autorka práce: **PhDr. Lada Hanzelínová**

místo: **Katedra filozofie Filozofická fakulta ZČU Plzeň**

obor: **Teorie a dějiny vědy a techniky**

rok: **2014**

autor posudku: **doc. PhDr. Jiří Raclavský, Ph.D., Katedra filozofie Filozofická fakulta MU**

Posuzovaná disertační práce dle mého soudu splňuje požadavky na disertační práce obvykle kladené a jako takovou ji *doporučuji k obhajobě*. Některé části práce, zejm. ty historické, mi místy připadají dokonce nadprůměrné (musím ovšem podotknout, že posuzování práce jsem přijal s výhradou, že nejsem věcně kompetentní k historické části). Celek jako zvlášť nadprůměrný ovšem hodnotit nemohu; je tomu jednak díky určité nevyváženosti obsahu kapitol (vysvětlím níže), jednak kvůli přemíře jazykových nebo typografických chyb (vysvětlím níže).

Poznámky k obsahové části.

Kap. 2 Úvod (s. 4-11). Měl jsem dojem, že ne vždy se autorka dobře cítí při uvádění povinných položek typu metodologický přístup; v takovýchto případech je lepší být co nejstručnější. Někdy by též pomohlo, že by otázky (hypotézy, ...) byly enumerovány v bodech, než by z nich byl tvořen souvislý (a nečtivý) text odstavce.

Kap. 3 Biografický kontext metody Isotype (13-63). Až na pár zanedbatelných drobných zakolísání jsem byl zcela vtažen do děje podávané látky. Autorka s nadhledem uvádí četná historická fakta, aniž by to působilo v jakémkoli smyslu toporně. Domnívám se, že jde o nejkompaktnější a rovněž nejkvalitnější kapitolu práce. Pokud bych měl přece jen zmínit nějakou výhradu, tak tu, že se čtenář nedozví nic z Neurathovy filosofie, co nemá bezprostřední vztah k Isotype; to je škoda, protože čtenář by si jistě rád udělal aspoň trochu souvislejší obrázek Neurathovy osobnosti.

Kap. 4 Vídeňská metoda (s. 64-78). Poněkud nerad jsem se jako čtenář po přečtení kapitoly 3 vracel do ‚systémových‘ kapitol. Ty všechny byly významně kratší než rozsáhlá kapitola 3. Kapitola 3 se navíc s ostatními kapitolami nepojí úplně dobře dohromady. (Sama kapitola 4 začíná sekcí 4.1 Vlivy vzniku, která zjevně spadá do biografického kontextu metody Isotype, protože jde o vznik ideje Isotype v mysli mladého Neuratha.) Ostatní kapitoly mi rovněž připadají méně kvalitně zpracované. Jako řešení problému s formou celé práce mne napadlo, že by snad šlo těmi ‚systémovými‘ kapitolami prokládat onu

biografickou kapitolu 3; čtenář by tak měl už v první polovině textu lepší představu, co vůbec Isotype je.

Kap. 5 Základní principy Vídeňské metody (s. 79-97) se jeví být poměrně autonomní kapitolou, popisuje metodu jako takovou. Domnívám se, že by text mohl být přesnější v popisu či spíše přesnosti dojmu, jaký má čtenář nabýt, čemuž by pomohlo například použití obrázků uvnitř textu kapitoly, tabulkové přehledy a srovnání apod. (Mimochodem se mi zdá, že obrazových příloh by mělo být více, aby byly rozdíly ve vývoji či stylech zřejmější.)

Kap. 6 Další souvislosti (s. 102-115) působí neúplně, snad je to neúplností věcného stavu. Kap. 7 Cesta od metody Isotype k informační grafice (s. 116-129) stručně vsazuje Isotype do kontextu dnešní doby. Kap. 8 Závěr (s. 130-131) velmi stručně shrnuje práci, přesněji důležitá dosažená zjištění.

Poznámky jazykové (a typografické).

Text práce je zaplevelen mnoha drobnými jazykovými (a typografickými) chybami. Náprava zcela všech těchto chyb (na část z nich přece upozorňoval už korektor pravopisu v MS Wordu) by přitom nezabrala více jak pět hodin. Proto je škoda, že autorka nevěnovala textové prezentaci své jistě mnohé práce na tématu více pozornosti. Nekvalitní podání totiž zákonitě snižuje dojem z celé práce.

Disertační práci v humanitních oborech lze považovat za textový útvar, který by mohl být publikován jako kniha; protože u posuzované práce vydání nevyklučuji (po už výše naznačovaných úpravách), je třeba doporučit řadu dílčích oprav. Ty jsou zaneseny tužkou v exempláři, kterým jsem disponoval. Níže uvádím jen část upozornění na nedostatky, jichž mnoho stran textu práce obvykle obsahuje hned několik:

- první kapitolou nemá být Obsah, jak je tomu v práci, ale Úvod
- přechytné opuštěné jednoslabičné spojky a předložky na koncích řádků jsou sice chybou typografickou, ovšem odstranit ji je možno během několika minut
- v textu se mnohdy namísto pomlčky (ba i mínusu) používá spojovník
- důsledně je vypouštěn původní a / nebo v mezinárodním prostředí užívaný název; neustále je uváděno jen „Jednotná věda“ či „Vídeňský kroužek“, nikdy není uvedeno „United Science“ či „Einheitswissenschaft“ nebo „Wiener Kreis“ (teprve na s. 35 nalezneme alternativy, ale jedině pro název „Einheitswissenschaft“; na následující straně se zase píše, že svou encyklopedii hnutí Jednotné vědy nazvalo „Mezinárodní encyklopedie jednotné vědy“, ač tento český název volilo stěží)
- některé důležité názvy jsou uvedeny v (citačních) uvozovkách (na s. 43 dokonce v tučných), některé v nich ale uvedeny nejsou; to je nekonzistentní, a proto to působí nedobře: konzistence jazykového vyjádření je v češtině významným prvkem gramatičnosti

- důležité termíny, které se obvykle píší kurzívou (a jsou proto enumerovány ve věcném rejstříku), aby je čtenář v textu našel, anebo aby aspoň našel místo, kde jsou vysvětleny, v textu kurzívou psány nejsou

- při zmiňování výrazů (míním materiální supozici) by leckdy pomohlo k lepší čitelnosti, kdyby byly uváděny v citačních uvozovkách

- v textu se někdy vyskytuje tučný řez (s. 6-7), ačkoli by stačila v daných místech málo používaná kurzíva

- názvy knih někdy jsou a někdy nejsou v uvozovkách; je potřeba to sjednotit (systematicky použít značení, při němž lze název v okolním textu snadno identifikovat); jak už bylo naznačeno výše, nekonzistence vyjadřování je v češtině nemalá jazyková chyba

- před spojkami „a proto“, „a protože“ má být čárka (srov. např. s. 10); jde o hrubku

- poznámky pod čarou jsou větami, ale v práci jen výjimečně končí tečkou

- české „viz“ (na rozdíl od anglického „viz.“, což je zkratka) je celým tvarem slovesa, nepatří za něj tečka, jak je bez výjimky činěno v textu (např. s. 13); jde o hrubku

- příležitostně jde elipsovitost vyjádření příliš daleko, např. s. 14 „Ve Visual Autobiography uvádí“, ač má být „Ve své Visual Autobiography uvádí“

- příležitostně nedopsané či zkomolené věty (např. s. 83 „V metodě Isotype není znak pro patu tak, aby bylo možno“; s. 93 „Kde však standardizace není možná, je u úvodních obrazů (Führungsbilder), protože ...“)

- příležitostné překlepy (např. s. 14 „pomatoval“, s. 19 „mnichovné“, s. 65 „Ilustované Londýnké“, s. 95 „Je-li jedna barvy“, s. 78 „reviu“), příležitostné hrubky (s. 68 „byly blíže Husserlovy než Comtovi“, s. 80 „objekty ... sami o sobě“, s. 119 „nebo-li“); příležitostné nedomyšlenosti ve značení („Ge-Wi-Mu“ a „GE-WI-MU“ obojí na s. 61); příležitostné věcné nedomyšlenosti (např. na s. 11 se píše o publikování v České republice v Neurathově době, ač daný státní útvar vznikl v roce 1990; s. 127 „pohledu ..., který říká“)

- píšeme (Charles Sanders) „Peirce“, nikoli v práci opakovaně se vyskytující chybné „Pierce“

- číselné odkazy na poznámky pod čarou někdy jsou a někdy nejsou kurzívou (správně kurzívou být nemají); někdy jsou a někdy nejsou před interpunkčním znaménkem (správně mají být za), někdy jsou před i za znaménkem (s. 16); někdy jsou čísla splynuta v jedno číslo (s. 84); opět jde o vadu nekonzistence vyjadřování

- několikrát je číslo odkazu za tečkou a samo je doplněno tečkou (např. s. 57 „[předchozí věta].²⁷⁷.“); několikrát číslo odkazu ukončuje větu, ač by to měla činit tečka (např. s. 4).

- poznámky pod čarou někdy začínají a někdy nezačínají velkým písmenem; nekonzistence

- víceřádkové citáty jsou součástí odstavců, ale v kapitole 4 jsou už obvyklejším způsobem uváděny samostatně

- nevidím dobrý důvod, proč některé odstavce oddělovat řádkem a některé nikoliv

- odkazy na obrazovou přílohu jsou málo výrazné a tak jdou snadno přehlédnout
- odkazy na Neurathovy texty jsou vedeny jako „(NEURATH O. , [dílo])“, ač by bylo vhodnější vzhledem k frekvenci odkazovat pomocí „(NEURATH, [dílo])“ a na texty Marie Neurath odkazovat pomocí „(NEURATH M., [dílo])“; chybou je, že čárce v odkazech na Neurathovy texty vždy předchází mezera
- psaní letopočtů obvykle není gramaticky správné, ba dokonce jsou tu různé verze (text je v tomto ohledu inkonzistentní); např. „1882 - 1945“ (s. 5; nemají být pauzy okolo pomlčky), „1907-1984“ (s. 61; má být pauza, ne pomlčka), a už vážně gramaticky chybné „1927 - 8“ (s. 61); celé datum je někdy psáno jako „1. 2. 1903“, někdy (nesprávně) jako „1.2.1903“
- je gramaticky chybné psát o univerzitě v Exeteru jako o Univerzitě v Exeteru (např. s. 62)
- pokud citát obsahuje nějakou nezvyklost (např. malé „h“ ve slově „Holand'any“, s. 58), je třeba čtenáře upozornit, že gramatický defekt je součástí citovaného zdroje, aby chyba nebyla připsána na vrub autora
- na s. 5 je slovně nedokončená poznámka pod čarou
- nedokončené reference (např. s. 144, „NEURATH, P. (1995). *Otto Neurath (1882 - 1945) života a dílo.*“)

Dotaz k rozpravě.

Autorka zmiňuje Neurathovu snahu o zpřesnění pojmu jazyk v komunikaci s Carnapem; otázka, která se u grafické metody Isotype sama nabízí, je, jaký byl vztah k Wittgensteinově obrázkové teorii (věcná správnost této (ne)podobnosti, možnost vzájemné inspirace, atd.).

V Brně, dne 19. 12. 2014.

doc. PhDr. Jiří Raclavský, Ph.D.
 Katedra filozofie
 Filozofická fakulta Masarykova univerzita
 Brno, 60200
 Česká republika

